

**Dr. Halil İbrahim Molla Hâtır el-Azzâmî,
*es-Sünnetü'n-Nebeviyyetü Vahyün****

**Kitap
Tanıtımı**
Book
Review

Furkan Öztürk

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Hadis Anabilim dalı
Masters Student, Selcuk University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Hadith
Konya, Türkiye

 frknztrk06@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-3047-2431>

Yazar
Author

Öztürk, Furkan. "Dr. Halil İbrahim Molla Hâtır el-Azzâmî, *es-Sünnetü'n-Nebeviyyetü Vahyün*". *Tevilat* 3/1 (2022), 183-192.

 <https://doi.org/10.53352/tevilat.1120277>

Atıf
Cite as

İslâm tarihinde sünnetin itikadî, fikhî ve ahlakî hükümlere mesnet teşkil etmesi, üzerinde çok durulan, hakkında kitaplar ve makaleler yazılan bir meseledir. Bu konuda çokça tartışılan ve

* Halil İbrahim Molla Hâtır, *es-Sünnetü'n-Nebeviyyetü Vahyün*, 2. Basım, yy. 2004.

sünnetin fonksiyonu hususunda belirleyici bir etkiye sahip olan mevzu ise sünnetin kaynağının vahiy olup olmadığıdır. Zira sünnetin kaynağının bizzat vahiy olduğunu söyleyenler olduğu gibi bunun aksini dile getirenler de olmuştur. Bu bağlamda sünnetin vahiy olduğunu ortaya koymayı amaçlayan Molla Hâtır'ın *es-Sünnetü'n-Nebeviyyetü Vahyün* adlı eseri ilgili literatür içerisinde dikkat çekici görünmektedir.

İslâm dünyasında vahy-i metlûv ve vahy-i gayr-i metlûv ayrımını benimseyenlerin bir örneği olan Molla Hâtır, bu fikrini ispat etmek amacıyla *es-Sünnetü'n-Nebeviyyetü Vahyün* adlı eserini telif etmiş ve bu kitabı yazma sebebi olarak kitabının mukaddimesinde kısaca şunları belirtmiştir:

“Bu konu uzun zamandan beri dikkatimi çekiyordu. Hindistan’a kendilerini Kur’aniyyûn diye adlandıran bir cemaatten konuyla ilgili eserler getirmeleri için birilerini gönderdim ve Urduca dilinde on adet eser getirdiler. Pakistan ve Hindistan’daki güvenilir âlimlere bu kitapları gönderip bu kitaplardaki şüphe uyandıran şeyleri bildirmelerini istedim ve konuyla ilgili Şübühâtün Havle’s-Sünne ve Dahdihâ adlı eseri yazdım. Fakat burada sadece Kur’an’dan deliller sundum ve bu kitapta sünnetin vahiy olduğuna dair uzun bir bölüm de bulunmaktaydı.”
(s.11,12)

Aynı şekilde *Neş’etü ‘Ulûmi’l-Hadîs ve eş-Şefâatü ve’r-raddü ‘alâ Münkirihâ* adlı eserlerinde de bu konuya değinen Molla Hâtır, daha sonra bu meseleyle ilgili müstakil bir eser yazmak istemiş ve bu eserini *es-Sünnetü'n-Nebeviyyetü Vahyün* olarak isimlendirmiştir. Müellif bu eserinde diğerlerinden farklı olarak sadece Kur’ân’dan deliller getirmekle yetinmemiştir.

Eserin mukaddimesinde, sünnetin kaynağının vahiy olduğuna dair âyetlerden deliller çıkarmak için defalarca Kur’ân’ı okuduğunu belirten Molla Hâtır, aynı şekilde binlerce hadise müracaat ettiğini ve yüz başlık oluşturup bunların altına da birkaç hadis eklediğini ve neticede sünnetin vahiy kaynaklı olduğuna dair pek çok delil ortaya koyduğunu aktarmıştır. Ayrıca bu konuyla ilgili nübüvvete dair delillere müracaat ettiğini belirten müellif, buna ek olarak konuyla

ilgili ilmî delillere de başvurduğunu belirtmiştir. Molla Hâtır, böyle bir girişimin önceki zamanlarda mevcut olmadığını ve o zamanlarda buna ihtiyaç da duyulmadığına dikkat çekmiş yaşadığı dönemde durumun değiştiğini ve zamanındaki durumun kendisini bu konuyu farklı delillerle çeşitlendirmeye sevk ettiğini söylemiştir.

Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere Molla Hâtır'ı bu çalışmayı yapmaya sevk eden amillerin başında yaşadığı dönemde sünnetin meşruiyetine karşı yapılan menfi yorumlar ve bununla ilgili ortaya atılan tezler gelmektedir. Müellifin bu eseri yazmakla söz konusu menfi duruma bir antitez niteliğinde cevap vermek ve sünnetle ilgili yapılan bu yorumları bertaraf edip onun, dinin asıllarından bir asıl olduğunu ortaya koyma amacını güttüğü söylenebilir.

Eserini beş bölüme ayıran Molla Hâtır, birinci bölümde vahiy ile nübüvvet arasındaki ilişkiyi; ikinci bölümde sünnetin vahiy kaynaklı olduğuna dair Kur'ân'dan, üçüncü bölümde nebevî sünnetten, dördüncü bölümde nübüvvet mucizelerinden ve beşinci bölümde ise ilmî i'câzdan delilleri ele almış ve eserini sonuç bölümüyle tamamlamıştır.

Molla Hâtır çalışmasının birinci bölümünü oluşturan vahiy ile nübüvvet arasındaki ilişkiyi; vahyin tanımı, çeşitleri, nübüvvetin vahiy ile sübûtu ve Allah tarafından gönderilen her vahyin yazılı olma şartının bulunmaması başlıklarıyla ele almıştır. Her başlığın altında ele aldığı konuları âyetlerden örnekler vererek desteklemiş ve ilgili hususları okuyucunun zihninde müşahhas bir hale getirmiştir.

Vahy-i gayr-i metlûvün mevcut olduğuna dair önceki peygamberlerden örnekler veren müellif, bu örneklerin birinde Hz. Mûsâ (a.s.) ile kavmi arasında gerçekleşen bakara hadisesi etrafında cereyan eden diyalogu aktarmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de el-Bakara suresinin 67-72 âyetleri arasında anlatılan kıssaya göre Allah İsrailoğulları'na bir öküz kesmelerini emretmiş ve İsrailoğulları bu öküzün yaşı ve rengi gibi hususlar hakkında Hz. Mûsâ'dan (a.s.) Allah'a rucû' edip detaylı bilgi almasını istemişlerdir. Bu durumu değerlendiren Molla Hâtır, Tevrat'ın tek seferde bir bütün halinde indirildiğine dikkat çekmiş ve "Şayet

mevzu bahis bakara ile ilgili bilgiler Tevrat'ta olsaydı Hz. Mûsâ (a.s.) Allah'a müracaat etmek yerine, bu bilgiyi edinmeleri için onları Tevrat'ı okumaya yönlendirir veyahut kendisi Tevrat'ı onlara okur ve onda olan hükümlerle amel etmelerini emrederdi” şeklinde bir istidlalle önceki peygamberlerde de vahy-i gayr-i metlûvün olduğunu ispatlama yoluna gitmiştir.

Bu örneği veren müellif bakara hadisesi gibi sonradan meydana gelen olayların Tevrat'ta yazılı olmadığını ve yeni cevaplara ihtiyaç duyduğunu belirtmiş ve bu durumun vahy-i gayr-i metlûve bir örnek olduğunu ifade etmiştir. Müellife göre şayet vahy-i gayr-i metlûv Hz. Mûsâ (a.s.) ve diğer peygamberler hakkında caiz ve mümkün ise Hz. Muhammed'in hakkında evleviyetle caiz ve vakidir. (s.27,28)

Bu bölümde müellifin eserde işlediği konuların temel kavramları olan vahiy, metlûv vahiy, gayr-i metlûv vahiy gibi terimleri açıklamış olması dikkat çeken bir husustur. Nitekim bu durum okuyucunun meseleyi anlamlandırmak için başka kaynaklara müracaat etme ihtiyacını ortadan kaldırmıştır.

Molla Hâtır, eserinin ikinci bölümünü sünnetin vahiy kapsamında olduğuna dair Kur'ân-ı Kerîm'den delillere ayırmış ve bu delilleri genel ve özel deliller olmak üzere ikili taksime tabi tutmuştur. Bu bölümde konuyla ilgili genel deliller olarak şunları zikretmiştir:

1. Allah'ın nebîsi hakkında onun hevasından konuşmayacağını bildirmesi: Müellife göre Allah Resûlü'nün konuştuğu her söz kendisine vahyolunan vahiyden bir parçayı teşkil etmektedir.

2. Birçok âyette hikmet kavramının Kur'ân'a atfedilmesi: Buradaki hikmeti sünnet olarak yorumlayan müellif, Arapça dil kaidelerinden hareketle Kitap ve hikmet arasındaki atfın muğâyeret (farklılık) manasını ifade ettiğini belirterek, Kitap ve hikmetin metlûv ve gayr-i metlûv vahye delalet ettiğini düşünmektedir.

Molla Hâtır bu görüşünü desteklemek için eserinde İmâm Şâfiî'nin şu sözünü nakletmiştir: *“Allah Kitab'ı zikretmiştir ki bundan kasıt Kur'ân'dır. Aynı şekilde hikmeti de zikretmiştir ki*

ilimlerine güvendiğim Kur'ân ehli kimseler hikmetin sünnet olduğunu söylemektedirler.” (s.34)

3. Allah'ın, Kur'ân'ın beyânını üstlenmesi: Allah Teâlâ el-Kıyâme sûresi 16-19 âyetlerinde belirttiği üzere Kur'ân-ı Kerîm'i Hz. Peygamber'in sadrında cem' ve beyân etmeyi üstlenmiştir. Müellife göre, Allah'ın beyân tekellüfü gereği yapmış olduğu açıklamalar Kur'ân'a ilave olarak gelmiş ve bu ilaveler vahiy kapsamında olup sünnet olarak isimlendirilmiştir.

4. Hz. Peygamber'in şer'î hükümleri beyân etmesi: Kur'ân âyetleri mücmel, mutlak, âmm olarak, sünnet ise mübeyyin, mukayyit, muhassıs olarak gelmiştir. Hz. Peygamber izaha muhtaç âyetleri Allah'ın kendisine vahyi doğrultusunda beyan etmiştir.

5. Hz. Peygamber'in hakkında âyet nazil olmayan bir işi önceden yapıyor olması: Mekke döneminde namaz için abdest alınması farz olmasına rağmen abdest ile ilgili âyet Medine döneminde indirilmiştir. Molla Hâtır'a göre, bu durum abdestin farz oluşunun vahy-i gayr-i metlûvle sabit olduğuna dair bir delil niteliği taşımakta olup âyetin sonradan nazil olması ise gayr-i metlûv vahyin metlûv niteliğini kazanması içindir.

Özel deliller başlığı altında Hz. Peygamber'in Kur'ân'ın dışında vahiy aldığını aşağıda kısaca zikredeceğimiz örneklerden hareketle anlatmıştır:

1. et-Tahrîm sûresi 3. âyetini¹ delil getirip, Hz. Peygamber'in eşlerinden birisiyle arasında yaşadığı olayda, Kur'ân dışında vahiy ile bilgilendirildiğini belirtmiştir.

2. Gaybı Allah'tan başka kimsenin bilmemesine rağmen Allah'ın Hz. Peygamber'e bu bilgileri vermesine dair Muhammed sûresi 18. âyetini² delil getirip bu âyette Allah'ın kıyamet alametlerinin geldiğini bildirdiğini ifade etmiştir. Bu durumu değerlendiren Molla Hâtır, bildirme işinin ancak Kur'ân dışı vahiyle gerçekleşebileceğini düşünmektedir.

¹ Hani peygamber, eşlerinden birine gizli bir şey söylemişti. Eşi bunu başkalarına aktarır Allah da durumu peygambere açıklayınca peygamber bunun bir kısmını anlattı, bir kısmından vazgeçti. Eşine konuyu anlatınca o, "Bunu sana kim haber verdi?" diye sordu. "Her şeyi bilen, her şeyden haberdar olan Allah bana bildirdi" diye cevap verdi.

² Onlar (yola gelmek için) kıyamet vaktinin ansızın gelivermesini mi bekliyorlar? Halbuki onun âlâmetleri geldi. O gelip çatınca akıllarını başlarına devşirmeleri neye yarar!

Müellifin bu konu hakkındaki diğer örnekleri; Bedir Savaşı, kıblenin yönünün değiştirilmesi, Mekke'nin fethi ve oruç gecelerinde yeme içmenin ve cinsel ilişkinin helal kılınması meseleleridir. (s.60-80)

Müellif eserin üçüncü bölümünü sünnet-i nebevîden deliller sunmaya ayırmış ve burada konuyla ilgili Hz. Peygamber'den gelen rivayetleri aktarmıştır. Molla Hâtır bu bölümü yazarken büyük bir gayret sarf ettiğini şu şekilde aktarmıştır: *"Sünnetin (Kur'an dışı) vahiy kaynaklı olduğunu delillendirmek üzere binlerce hadise başvurduğum ve bunların arasından -her ne kadar kısaltması ve burada zikretmesi zor olsa da- sünnetin vahiy kaynaklı olduğuna dair birçok hadis çıkararak bunları yüz başlık altında topladım."* (s.81)

Müellif bu bölümde, sünnetin vahiy kaynaklı olduğuna dair delil getirdiği rivayetleri: 'bana ... vahyolundu', '... ile emrolundum', 'bana ... vadedildi', 'bana ... verildi', 'bana ... helal kılındı', 'bana ... izin verildi', '... ile müjdelendim', '... ile yardım olundum', '... gönderildim', '... yapmaktan nehyedildim', '... ile üstün kılındım', 'bana ... gösterildi', '... yapana cennet vacip olur', '... bana arz olundu' gibi başlıklar altında zikretmiştir. Ancak bu gibi rivayetlerin salt olarak vahy-i gayr-i metlûve delalet edip etmediği hususu ayrı bir tartışma konusudur. Nitekim bu konuda Hattâbî, İbn Hazm ve Gazzâlî gibi âlimler bu tür rivayetlerin sünnetin vahiy mahsulü olduğunu gösteren bir niteliğine sahip olduğunu düşünmektedir.³ Dolayısıyla Molla Hâtır'ın sünnet tasavvurunun oluşmasında kadim ulemanın etkili olduğu söylenebilir.

Bu bölümde Molla Hâtır, başlıkların altında bazen bir bazen altıya kadar rivayete yer vermiştir. Bu rivayetlerin müttefekun aleyh veya yalnızca Buhârî ve yalnızca Müslim'den olmaları dikkat çekicidir. Onun bu rivayetleri tercih etme gerekçesi mevsukiyetiyle ilgili herhangi bir tartışma olmayan haberlere ihtimam etmesinden kaynaklanabilir.

³ Ebû Süleymân Hamd (Ahmed) b. Muhammed b. İbrâhîm b. Hattâb el-Hattâbî, *Me'âlimü's-Sünen*, thk. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut, 1991), 4/276; Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî İbn Hazm, *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm*, thk. Ahmed Muhammed Şakir (Beyrut, 1983), 1/96-98; Hücetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî, *el-Mustasfâ min 'ilmi'l-usûl* (Bulak, 1322), 1/129.

Müellif, dördüncü bölümün başlığını “nübüvveti ispat delilleri” olarak belirlemiş ve burada kastının nübüvmete dair ortaya çıkan harikulade şeyler ve mucizeler olmadığını ifade etmiştir. Burada kastının gayb kapsamındaki konulara dair Hz. Peygamber’in sarf ettiği sözlerinden ortaya çıkan deliller olduğunu belirtmiştir ki bunlar onun kendi nefsinden ya da beşer olma vasfıyla söyleyemeyeceği ancak vahiy kaynaklı söyleyebileceği hususlardır. (s.123)

Dördüncü bölümün alt başlıklarına geçmeden önce, Hz. Peygamber’in peygamberlik alametleri ile ilgili İslâm dünyasında kimlerin çalışma yaptığı hakkında bilgi vermiş ve el-En’âm sûresi’nin 50. âyeti “*De ki: “Ben size, Allah’ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilmem”* ile el-Cinn sûresi’nin 26 ve 27. âyetleri “*Gaybı O bilir, gizlisini kimseye açmaz; ancak elçi olarak seçtiği başka”* arasında okuyucunun zihninde belirecek olan işkâle cevap vermiştir.

Bu bölümde müellif şu dört meseleye değinmiştir:

1. Hz. Peygamber’in geçmiş peygamberler hakkında anlatımları gibi geçmişe dair gaybî meselelerden bildirmesi.
2. Hz. Peygamber’in bazı sahâbilerin şehit düşeceğini bildirmesi gibi gelecekte gerçekleşecek olaylarla ilgili haberler vermesi ve bu olayların kendisi veya ashâbı döneminde haber verdiği şekilde vuku bulması.
3. Hz. Peygamber’in âhir zamanda ortaya çıkacak şeyleri açıklaması gibi gelecekte vuku bulacak olayları haber vermesi.
4. Hz. Peygamber’in ashâbı kendisine soru sormadan önce soracakları şeyi onlara söylemesi gibi sıradan diğer insanların bilemeyeceği soruları cevaplandırması ve olayların verdiği cevaba uygun olarak gerçekleşmesi.

Kanaatimize göre müellifin bu bölümün son başlığı altında vermiş olduğu örneklerden bazıları yerinde değildir. Örneğin; evli zina eden kişi hakkında Tevrat’ta geçen recm emrini haber vermesi, Tevrat’ta kendine dair bahsedilen sıfatları bildirmesi gibi. Çünkü bu bilgiler Hz. Peygamber’e (s.a.s.) ümmî olduğu halde vahy-i gayr-i metlûv ile bildirilmiş olsa da o dönemde sadece Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından bilinmiyordu. Onun döneminde yaşayan Yahudi

din âlimleri tarafından da bilinmekteydi. Nitekim Buhârî'de gelen şu rivayet Abdullah b. Selâm'ın da Tevrat'ta recm ayetinin varlığından haberdar olduğunu göstermektedir:

حدثنا عبد الله بن يوسف، أخبرنا مالك بن أنس، عن نافع، عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما، أن اليهود جاءوا إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم، فذكروا له أن رجلاً منهم وامراً زنيا، فقال لهم رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما تجدون في التوراة في شأن الرجم. فقالوا: نفضحهم ويجلدون، فقال عبد الله بن سلام: كذبتم إن فيها الرجم فأتوا بالتوراة فنشروها، فوضع أحدهم يده على آية الرجم، فقرأ ما قبلها وما بعدها، فقال له عبد الله بن سلام: ارفع يدك، فرفع يده فإذا فيها آية الرجم، فقالوا: صدق يا محمد، فيها آية الرجم، فأمر بحما رسول الله صلى الله عليه وسلم فرجما، قال عبد الله: فرأيت الرجل يجنأ على المرأة يقبها الحجارة.

“Yahudiler Allah'ın Resûlü'ne (s.a.s) geldiler ve ona içlerinden bir erkek ve kadının zina ettiğini söylediler. Allah'ın Resûlü (s.a.s) onlara: “*Recm ile ilgili olarak Tevrat'ta ne buluyorsunuz.*” dedi. Onlar: “Biz bunu yapanların ayıbını ifşa ederiz ve celde vururuz.” dediler. Bunun üzerine Abdullah b. Selam: “Yalan söylediniz.” dedi. Tevrat'ta recm vardır. Bunun üzerine Tevrat'ı getirdiler ve açtılar. Aralarından birisi elini recm ayetinin üzerine koydu. Öncesi ve sonrasını okudu. Abdullah b. Selam ona: “Elini kaldırıncaya Tevrat'ta recm ayetinin olduğunu gördüler. Muhammed (s.a.s.) doğru söylemiştir, onda recm ayeti varmış, dediler. Allah'ın Resûlü (s.a.s) zina edenlerin recmedilmesini emir buyurdu. Abdullah b. Ömer dedi ki: “Ben adamı, kadının üzerine eğilerek taşlardan korumaya çalıştığını gördüm.”⁴

Müellif eserin beşinci ve son bölümünde hadislerde aktarılan ilmî mucizelere dair delillerden bahsetmiştir. Konuyu burada çok uzun tutmayan müellif, konuyla ilgili *el-'Ulûm ve'l-Îmân* adlı bir eser yazdığını belirtmiş daha detaylı bilgi edinmek isteyenleri bu kitaba yönlendirmiştir.

Bu bölümde hadis-i şeriflerin kapsadığı manaları tasdikleyen bilimsel verilerinden örnekler vereceğini belirten müellif, kitabın kastının sünnetin (Kur'ân dışı) vahiy kaynaklı olduğunu delillendirmek olduğu için burada rivayetleri şer'î hükümler açısından incelemeyip daha fazla bilgi sahibi olmak isteyenleri

⁴ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'ffî el-Buhârî, *el-Câmi'u'l-müsnedü's-sahîhu'l-muhtasar min umûri Resûlillâh sallallâhu 'aleyhi ve sellem ve sünenihî ve eyyâmih*, thk. Muhammed Zühêyr b. Nasîr en-Nâsîr (Dâru tavkî'n-ecet, 1422), “Menâkıb”, 26.

mezkûr kitaba yönlendirmiştir. (s.175,176) Molla Hâtır'ın burada takip ettiği yöntem, rivayetlerde bildirilen ilmî meseleler hakkındaki bilgiler ile Batılı bilim adamları ve Kral Abdülaziz Üniversitesi'ndeki Müslüman bilim adamlarının ilgili konu hakkındaki görüşlerini mukayese etme şeklinde olmuştur. Neticede bu görüşlerin birbirini destekleyici nitelikte olduğunu sonucuna varmıştır.

Müellifin bu bölümde zikrettiği meselelerden bazıları şunlardır: İnsan vücudunda üç yüz altmış adet mafsal kemiğinin olması, hayız ve istihâze kanının farklı olması, bulaşıcı hastalık olan beldede karantinanın emredilmesi, evde köpek beslemenin yasak olup kedi beslemenin mübah olması, sinekte hem zehir hem de panzehrin bir arada olması, ateşli hastalıkların su ile düşürülmesi.

Bu bölümde tüm bunlar Hz. Peygamber tarafından hayatta iken haber verilmiş ve onun söyledikleri modern bilim tarafından doğrulanmıştır. Molla Hâtır'a göre, asırlar önce bunların bilgisini vermek sıradan beşerin yapabileceği bir şey olmayıp tüm bunlar ancak Kur'ân'ın dışında bir vahiy ile mümkündür.

Eserin sonuna geldiğimizde içeriğin genel olarak özetlendiği bir sonuç bölümü bulunmaktadır. Son olarak da Arapça eserlerden oluşan bibliyografya mevcuttur.

Tanıtımını yapmaya çalıştığımız bu eser, konusu ve amacı itibarıyla dünya Müslümanlarının günümüzde dahi içinde bulunduğu bir tartışmayı problem konu edinmektedir. Zira özellikle kendilerini Kur'âniyyûn olarak adlandıran kesimin sünnetin meşruiyeti ile ilgili ortaya attıkları yersiz iddiaları çürüten bir niteliğe sahip olması bu çalışmayı değerli kılan yönlerinden biridir.

Molla Hâtır'ın eserine genel bir bakış attığımızda bu kitabın özellikle sünnetin kaynaklık değerini savunan hatta bir adım öteye gitme suretiyle bu değeri destekleyici argümanlar öne sürerek sünnetin vahiy mahsulü olduğunu ortaya koyma amacını gerçekleştirdiği söylenebilir. Nitekim ilgili konunun ele alınışı ve çeşitli delillerle desteklenişi, müellifin düşüncesini ispat etme hususunda gösterdiği çabayı gözler önüne sermektedir. Ancak beşer tarafından sarf edilen her kelam ve yazılan her eserde

olabileceği gibi bu eserde de yukarıda belirttiğimiz gibi bazı içeriksel ve teknik eksikliklerin bulunduğu görülebilmektedir. Kanaatimize göre bu durumun eserde az rastlanır olması çalışmanın ilmî değerine gölge düşürmemektedir. Bu açıdan bakıldığında kitabın alana önemli bir katkı sunduğu söylenebilir.

Ayrıca bu kitabın hadis araştırmalarıyla ilgilenen kimseler tarafından sünnetin kaynaklık değeriyle ilgili spesifik araştırmalarda fazlaca yararlanılabilir teknik bir eser olduğunu da ifade etmek gerekir. Son olarak şunu da belirtmemiz gerekir ki eserde yapılan atıflar, dipnotlar ve kaynakça gibi teknik hususları incelediğimizde, çalışmanın bu açıdan özgün bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir.

